

متن پرسش

سلام استاد حکیم: ۱. می‌شود گفت کسانی که بوسیله عبادات هنوز نتوانسته‌اند برای خود وجودی بالفعل بسازند ولو در حد کم؛ قلب ندارند چون قلب یعنی وجود بالفعل؛ و لذا نمی‌توانند حضور قلب داشته باشند و اصلاً نمی‌توانند در حال زندگی کنند چون درگیر وجود متحرک خود که وابسته به بدن است می‌باشند؟ آیا حضور قلب همان حضور اسماء خداوند در نفس انسان بصورت بالفعل است؛ و توجه به این اسماء را حضور قلب می‌گویند؟ اگر اینگونه باشد می‌توان گفت کسی که هنوز با معرفت و عمل خود را در معرض اسماء خداوند قرار نداده و به قول معروف هنوز بسط اسماء در او شروع نشده اصلاً قلب ندارد و محال است حضور و نشاط در عبادات را بفهمد؟ انسان از کجا می‌تواند بفهمد قلب دارد و اسماء خداوند در او در حال تجلی است؟ از کجا می‌تواند بفهمد در حال سیر به جلو است یا در حال عقب‌گرد؟ این را پرسیدم چون گاهی انسان با خیال احوالات معنوی که قبلاً داشته زندگی می‌کند و خود را با الفاظ عارفان مشغول می‌کند در حالی که در استدراج است و در حال عقب‌گرد، چگونه بفهمیم در حال سیر الی الله بشکل حقیقی هستیم؟ ۲. اگر کسی بعد از مدتی شور عملی خود را از دست بدهد هرچند شعور علمی برای کسب معارف دارد و واقعا در حال مطالعه و تفکر در معارف است؛ ولی شور عملی او به حدی کاسته شده که نه تنها نماز شب بلکه نماز صبح هم نمی‌خواند البته نه از روی عمد؛ قلباً عاشق عبادت هست ولی مثلاً برای نماز شب بیدار می‌شود اما نمی‌داند چرا باید بلند شود؛ خلاصه که نمی‌دانم چطور این حالت را توضیح بدهم ان شاء الله که استاد متوجه این حالت هستند و جوابی عرض می‌کنند. گاهی آنقدر عمل کردن برایم مبهم می‌شود و می‌گویم چرا باید فلان عبادت را انجام داد و بدنم اصلاً دیگر فرمان بردار نیست؛ با اینکه از نظر علمی مبادی عبادت و چرایی آن برایم حل شده ولی موقع عمل مثلاً نماز صبح؛ یک حال بهت و گنگی برایم پیش می‌آید که نمی‌دانم چرا باید نماز بخوانم؛ شاید بخاطر این باشد که چندین سالست دم از سلوک می‌زنیم و چون خبری نشده و نمی‌دانیم چه باید بشود یک یاس مخفی در عمل پیدا کرده ایم. به هر حال امیدوارم متوجه احوال حقیر شده باشید چون نمی‌دانم چگونه توضیح دهم. تشکر از زحمات و افرتان؛ اجرکم عندالله

متن پاسخ

باسمه تعالی: سلام علیکم: ۱- قلب به صورت بالقوه در همه‌ی انسان‌ها هست و همان وجهِ باطنی انسان است که چنانچه با نیت قرب الهی، عبادات را انجام دهد آرام‌آرام ظهور می‌کند ۲- وقتی انسان

به آنچه می‌داند عمل کند، زمینه برای اعمال برتر با رجوع بهتر به قلب او چشاندن می‌شود. مدتی با زندگی‌نامه‌ی عرفا مأنوس باشید خوب است. در ضمن کتاب «تذکرة الالياء» عطار را نیز مدّ نظر قرار دهید. موفق باشید